

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการทรัพยากรปูม้าอย่างยั่งยืนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มประมงเรือเล็กบริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยเป็นการวิจัยร่วมกันระหว่างผู้วิจัย กลุ่มประมงประมงเรือเล็ก เจ้าหน้าที่/นักวิชาการจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง ซึ่งมีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

3.2 ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบทั้งเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบ Snowball Technique ที่ได้จากการสอบถามจากเจ้าหน้าที่สำนักบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1 (จังหวัดระยอง) ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประมงเรือเล็กที่อยู่บริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ร่วมวิจัยและเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ต้องเป็นผู้ที่เคยร่วมการวิจัยกับผู้วิจัยตั้งแต่ระยะที่ 1 และ 2 รวมทั้งมีความพร้อมและความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มประมงเรือเล็กคอกแหลมเทียน จำนวน 5 คน
- 2) กลุ่มประมงเรือเล็กบ้านศาลาเขียว จำนวน 5 คน
- 3) กลุ่มประมงเรือเล็กสวนสน 2 จำนวน 5 คน

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มประมงเรือเล็กที่มีรูปแบบการจัดการทรัพยากรปูม้าที่ดีและประสบความสำเร็จในบริเวณอื่นของจังหวัดระยองอีก 3 กลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบทั้งเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบ Snowball Technique ที่ได้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่สำนักบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1 (จังหวัดระยอง) และประมงอำเภอเมืองจังหวัดระยอง ปรากฏว่ากลุ่มประมง 3 กลุ่มที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาดูงาน ได้แก่ กลุ่มประมงเรือเล็กอ่าวมะขามป้อม กลุ่มประมงเรือเล็กเนินซ้อ และกลุ่มประมงเรือเล็กเก้ายอด โดยผู้วิจัยจะนำกลุ่มประมงเรือเล็ก 3 กลุ่ม บริเวณอ่าวเพจังหวัดระยอง ได้แก่ กลุ่มประมงเรือเล็กคอกแหลมเทียน กลุ่มประมงเรือเล็กบ้านศาลาเขียว และกลุ่มประมงเรือเล็กสวนสน 2 ไปศึกษาดูงานและพูดคุยซักถามกับแกนนำกลุ่มประมงเรือเล็กที่ประสบความสำเร็จกลุ่มละ 1 คน (รวมทั้งหมด 3 คน) เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาวิจัยการจัดการทรัพยากรปูม้าอย่างยั่งยืนบริเวณอ่าวเพต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่/นักวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

สำนักบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1 จังหวัดระยอง จำนวน 1 คน ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยฝั่งตะวันออก จำนวน 1 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ต้องเป็นผู้ที่เคยร่วมการวิจัยกับผู้วิจัยตั้งแต่ระยะที่ 1 และ 2 รวมทั้งเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนามร่วมกับกลุ่มประมงเรือเล็กมาก่อน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งหมดในการศึกษาคั้งนี้มีจำนวน 23 คน

3.3 เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรปูม้าที่ผ่านมาของกลุ่มประมงเรือเล็กบริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง ของทั้ง 3 กลุ่ม รวมถึงแนวทางในการพัฒนาการจัดการทรัพยากรปูม้าอย่างยั่งยืนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น บริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง

2) ประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับตัวแทนกลุ่มประมงเรือเล็กและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระหว่างการเดินทางติดตามและปฏิบัติการวิจัยในภาคสนาม

3) อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องวิดีโอ กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะแรก เป็นช่วงของการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านมาในการจัดการทรัพยากรปูม้าบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มประมงเรือเล็กบริเวณอ่าวเพ จังหวัดระยอง ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ระยะที่สอง เป็นช่วงการศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการทรัพยากรปูม้าอย่างยั่งยืนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำการศึกษากับกลุ่มประมงที่มีรูปแบบการจัดการทรัพยากรปูม้าที่ดีและประสบความสำเร็จในจังหวัดระยอง ด้วยการไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับแกนนำกลุ่มประมงที่ประสบความสำเร็จ 3 กลุ่ม

ระยะที่สาม เป็นช่วงของการนำบทเรียนที่เป็นปัญหา อุปสรรค และรูปแบบการจัดการทรัพยากรปูม้าที่ดี มาร่วมกันวางแผนการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ สำหรับการดำเนินงาน จากนั้นนำแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ระยะที่สี่ เป็นช่วงของการลงมือปฏิบัติ โดยการนำแผนที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ มาสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้คำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ระยะที่ห้า เป็นช่วงของการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามแผน เพื่อติดตามความก้าวหน้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของกลุ่มประมงแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะใช้

วิธีการสังเกตไม่มีส่วนร่วม และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้คำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) เพื่อการตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมจัดเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) ซึ่งผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกันในหลายวิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เวลาและสถานที่ ที่ต่างกัน เพื่อการยืนยันความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล

3) การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคที่ทำให้งานวิจัยเกิดความเที่ยงมากที่สุด โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยให้ชัดเจน มีวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายพิจารณาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีการตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลและผู้เกี่ยวข้อง (Cross check) ที่สามารถตรวจสอบได้ (Audit trail) โดยใช้ข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมไว้ในงานวิจัยนี้

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดระบบข้อมูลและสังเคราะห์เพื่อนำเสนอในรูปแบบการบรรยายมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล (Typology and Taxonomy) คือ เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ